

University of Groningen

De beoordeling van kwaliteit ... en is dat dan in context?

van den Hoogen, Quirijn

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Final author's version (accepted by publisher, after peer review)

Publication date:

2017

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

van den Hoogen, Q. (2017). *De beoordeling van kwaliteit ... en is dat dan in context?*. Kwaliteit in Context, Leeuwarden, Netherlands.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Keynote speech Quirijn van den Hoogen op symposium Kwaliteit in Context

11 november 2017 te Leeuwarden

De beoordeling van kwaliteit, ... en is dat dan in context?

Dames en heren,

Vandaag mag ik u toespreken over het meest illustere begrip in het cultuurbeleid: kwaliteit. Het woord kwaliteit wordt in cultuurbeleid vaak gebruikt als dooddouner, het is de term die alle discussie doodslaat. Politici mogen er in elk geval niets over zeggen en dus gaan ze het meteen over andere dingen hebben. Over kwaliteit oordelen in het Nederlandse cultuurbeleid experts, althans dat is sinds de Tweede Wereldoorlog usance geworden. Niet zo lang geleden, in de tijd dat onze huidige minister van Buitenlandse Zaken de staatssecretaris voor cultuur was, werd in beleidsnota's erop gewezen dat door die focus op kwaliteit, de cultuur in Nederland de markt zou zijn kwijtgeraakt. "Zolang ik schilder ben ik kunstenaar, als het af is ben ik zakenman" citeerde Zijlstra Alma Tadema, suggererend dat kwaliteit en markt gelijk op zouden moeten lopen. Hij verwees daarbij natuurlijk naar de Gouden Eeuw van de Nederlandse schilderkunst toen lieden zoals Hals en Rembrandt zonder enige overheidssubsidie de mooiste kunst maakten. Volgens mij is dat een verkeerd begrip van de geschiedenis, ik verwijs maar naar het sokkenhandeltje dat Joost van den Vondel dreef om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien. Het is volgens mij ook een verkeerd begrip van het citaat van Alma Tadema. Deze laatste suggereert juist wél dat er een tegenstelling is tussen kwaliteit en markt. Of: dat er op de markt wellicht een ander soort kwaliteit aan de orde is dan in het beroep van kunstenaar. Nu en dan gaan die twee samen. Maar heel vaak ook niet.

Kwaliteit is door Zijlstra's opvolgster, Jet Bussemaker, weer vanuit een wat breder perspectief bekeken. Met haar focus op het begrip maatschappelijke waarde opteert zij voor een wat bredere benadering van de kunsten dan de botte verwijzing naar de markt van Zijlstra. Zonder overigens al te veel aan zijn maatregelen te doen. Met dat begrip maatschappelijke waarde wijst ze op iets interessants: waarde, en dus kwaliteit, komt niet in isolement tot stand. Het verhoudt zich altijd tot iets, al kan dat iets puur en alleen de kunst zelf zijn. Maar dat staat niet in de weg dat de kunsten en cultuur breder belang dan alleen zichzelf hebben. Dat brengt mij tot een belangrijke misvatting die ik veel aantref zowel bij mijn studenten als bij mensen in de kunstwereld. De gedachte dat het kunstbeleid over kunst zou gaan. Of over kunstenaars. Dat is niet zo. Kunstbeleid gaat over het belang van de kunsten voor de samenleving. Als dat belang er niet zou zijn, dan zou er voor de overheid namelijk geen enkele reden zijn om kunstbeleid te voeren. Dat is een belangrijke constatering die ook verklaart waarom er altijd een inherente spanning is tussen mensen uit het kunst- en cultuurveld en de vertegenwoordigers van de overheid. Zij hebben een verschillende visie op hoe je waarde definieert en dus kwaliteit beoordeelt. Waar de vertegenwoordigers van de kunst- en cultuursector kwaliteit vanuit hun professionele perspectief beoordelen, vanuit wat voor henzelf centraal staat gezien de ontwikkeling van hun discipline, staat er voor politici en ambtenaren meer op het spel. Zij moeten die kwaliteit vertalen naar wat van belang is voor ons allemaal. Immers, de overheid vertegenwoordigt altijd het belang van de samenleving als geheel. En dat hoeft helemaal niet gelijk op te lopen met het belang van

de kunstenaar. Maar dat kan wel. Als we dit op het abstractere niveau van waarden beschouwen, gaat het om een compromis tussen waarden die geïnspireerd zijn door kunst en cultuur zelf en waarden afgeleid van het algemeen belang, tussen *geïnspireerde* waarden en *civiele* waarden. **Slide 2** Ik gebruik hier de termen van de Franse socioloog Luc Boltanski, één van de leerlingen van Pierre Bourdieu. Op het snijvlak van die twee soorten waarden berust ons kunst- en cultuurbeleid, het is daar waar de belangen van de cultuursector en die van de overheid samenkomen.

Laat ik dan meteen een tweede misvatting ontzenuwen: dat ambtenaren en politici *alleen maar* in die andere definitie van kwaliteit geïnteresseerd zouden zijn. Zij moeten wel degelijk kijken naar de kwaliteit van kunst en cultuur *als kunst cultuur*. (klik) En soms vergeten ze dat. Als je een *iepen mienskip* wilt bevorderen in je provincie, dan kan een culturele hoofdstad daartoe een heel goed middel zijn. Maar het is wel een middel dat werkt volgens zijn eigen principes en dat volgens zijn eigen methoden aan die *mienskip* bijdraagt. Dus dat eigen perspectief op kwaliteit van de sector staat altijd in verband met het bredere perspectief van de overheid. Er is geen tegenstelling, kwaliteit *als kunst en cultuur* is voorwaarde voor wat Bussemaker maatschappelijke waarde noemt. Wat mij betreft had ze dat wel wat scherper in haar nota mogen zeggen. Dan had ze wat effectiever afstand genomen van haar voorganger.

Ik stel dus vast dat kwaliteit een uitgangspunt van cultuurbeleid *moet* zijn (niet *mag* zijn). Het is daarom interessant om te kijken naar hoe het oordeel over kwaliteit tot stand komt. Want vandaag staat de vraag centraal hoe kwaliteit in context beschouwd zou kunnen of moeten worden. De context is die van het Noorden, wat leidt tot de veronderstelling dat de kunsten en de cultuur die hier gemaakt en genoten worden vanuit een eigen perspectief beschouwd kunnen worden. Of wellicht *moeten* worden. Ik ben overigens huiverig om dat laatste te zeggen. Maar ik verkeer in de gelukkige omstandigheid dat ik daarover geen uitspraak hoeft te doen omdat ik, inmiddels al een decennium, geen verantwoordelijkheid voor het cultuurbeleid in het Noorden meer draag. U kent mij wellicht nog uit de tijd dat ik namens Groningen aan tafel zat bij het Noordelijk Overleg Cultuur en de subsidierelaties met een aantal instellingen beheerde. De afgelopen 10 jaren heb ik mij op de universiteit mogen bezighouden met het vormen van de nieuwe generatie ambtenaren, managers en bestuurders bij instellingen. En via mijn onderzoek mag ik het cultuurbeleid van kritische noten voorzien. Maar de uiteindelijke keuzes, daar hoeft ik geen verantwoordelijkheid meer voor te dragen. Ik beschouw het maar als een luxepositie. En daarbij komt: ik woon helemaal niet in het Noorden maar in de Randstad. Ook alweer meer dan 10 jaar. En ik ben in diezelfde Randstad geboren. Dus je kunt mij geen Noorderling noemen.

Vandaag wil ik met u vooral langs mijn onderzoek lopen. Vorig jaar heb ik een uitgebreide analyse mogen maken van de beoordelingen die de Raad voor Cultuur maakt van de instellingen in de Basisinfrastructuur in Nederland. De raad bevindt zich in het midden van dat spanningsveld dat ik daarnet aanduidde: tussen het perspectief van de sector zelf en dat van de overheid in. Vandaag focus ik op de vraag hoe de raad naar kwaliteit kijkt. En daarbij kunnen we dan de vraag stellen of dat in context gebeurt.

Daarna zal ik kort ingaan op het onderzoek dat ik samen met mijn collega Johan Kolsteeg op dit moment uitvoer. Met dat onderzoek maak ik de verbinding naar de actuele discussie: we staan kort voor het openbaar worden van het advies van de Raad

voor Cultuur over hoe een toekomstig cultuurbeleid kan worden ingericht vanuit stedelijke regio's. Wij onderzoeken hoe in het Noorden deze uitdaging begrepen wordt, hoe in het Noorden wordt gedacht over de identiteit van de regio en hoe je daar als cultuursector mee omgaat. Het onderzoek is verre van afgerond, dus ik kan alleen een paar grove penseelstreken neerzetten. Tot slot zal ik dan – en dat bedoel ik nadrukkelijk als opzet voor de discussie vandaag – een paar gedachten presenteren over hoe we het cultuurbeleid in de toekomst kunnen organiseren. Met nadruk zeg ik dat deze ideeën voortkomen uit onze eigen gedachten. Het zijn geen modellen die we geleend hebben van de Raad voor Cultuur of van onze gesprekspartners. En ik pretendeer al helemaal niet dat er draagvlak voor zou zijn.

Hoe kijkt de Raad voor Cultuur naar kwaliteit?

Dus nu eerst de vraag hoe de Raad voor Cultuur naar kwaliteit kijkt. De volgende figuur is gebaseerd op gesprekken met medewerkers van de raad en leden van de commissie (Slide 3). Ik zal het plaatje even aflopen zodat het begrijpelijk wordt.

Het oordeel komt tot stand op basis van drie centrale vragen. De eerste is die naar de positionering, de signatuur van de instelling in het artistieke veld. De instelling kiest een artistiek profiel waarbij verschillende zaken tegen elkaar worden afgewogen. Hoe experimenteel is het werk of hoe toegankelijk? Hoe autonoom werkt de instelling of in hoeverre wordt het algemeen belang als basis voor artistieke keuzes genomen? Dat staat centraal in het bovenste deel van deze figuur. Ik noem dat de primaire beoordeling. Bij die positiekeuze hoort ook de vraag hoe de instelling zich tot de geschiedenis of de traditie van de kunstvorm wil verhouden. Niet toevallig, betreft die positiekeuze een keuze tussen de eerder door mij genoemde geïnspireerde en civiele waarden.

De tweede vraag bij de beoordeling is of de instelling de expertise in huis heeft, en de flexibiliteit, om dit profiel waar te maken. Dit alles tezamen vertegenwoordigt wat we in het normale discours over cultuurbeleid 'kwaliteit' noemen. Dat is de vlieger-achtige vorm in deze figuur. Expertise is een begrip dat overigens steeds breder wordt opgevat. Het gaat om artistiek vakmanschap zoals we dat in de welbekende definitie van kwaliteit die de raad hanteert tegenkomen: vakmanschap, zeggingskracht, vernieuwing en oorspronkelijkheid. Die vier begrippen zitten achter de vliegervorm in deze figuur. In toenemende mate wordt expertise ook vertaald naar zakelijke expertise: de vaardigheid om je product te vermarkten naar een publiek waarvoor het die zeggingskracht heeft, of zou moeten hebben. De kennis om een toekomstig publiek over dat product te educeren. En de expertise om al die activiteiten van een passende organisatie en begroting te voorzien. Niet langer kijkt de raad alleen naar de kwalificaties van het artistiek verantwoordelijke personeel. Ook het kunnen van marketing- en educatie-medewerkers wordt beoordeeld. Vandaar dat expertise in de figuur op het kantelpunt tussen primaire en secundaire beoordeling staat.

Bij wat ik secundaire beoordeling noem, kijkt de raad naar de wijze waarop de instelling connectie maakt met zijn omgeving: met welke instellingen in de regio wordt samengewerkt, welke netwerken worden gebouwd en hoe wordt aangesloten bij de identiteit van de regio. En bij het publiek in de regio waar men is gevestigd. Dat staat in het blok rechtsonder in de figuur. Linksonder vinden we dan de beoordeling van de organisatie en financiën: is het een realistisch en robuust plan? Voor vandaag is dat niet het belangrijkste onderdeel van de beoordeling. Voor instellingen is dat overigens wel

zo: de toets hier is voorwaardelijk. Als je niet voldoet, heb je gewoon geen recht op subsidie. Vraag maar aan de mensen van Theater Utrecht wat dat betekent.

Voor de discussie nu is één pijl in de figuur interessant (Slide 4). En wel deze. Daar staat hier heel neutraal naast: moet passen bij. En de pijl heeft twee punten wat veronderstelt dat de relatie beide kanten op werkt. Maar ik weet niet of dat zo is en of de boel niet gaat schuiven als we het beleid meer regionaal zouden organiseren. Kijk, aan de ene kant kun je denken dat een instelling zijn profiel of signatuur altijd autonoom kiest en daar dan een passende vertaling naar zijn omgeving bij maakt. De relatie met de omgeving wordt dan vanuit het profiel van de instelling opgebouwd. Met andere woorden, de pijl loopt van de signatuur naar het blok dat gaat over de relatie met de omgeving. Slide 5

Als het andersom is, krijg je dit. Slide 6. Dan gaat de omgeving de signatuur bepalen. Dat lijkt als je het pijltje omdraait maar een kleine nuance. Maar in feite zou dit de hele figuur doen kantelen. Feitelijk betekent dit dat de beoordeling er zo uit komt te zien (Slide 7). De omgeving van de instelling en de relatie die je met die omgeving wilt hebben wordt dan primair in de beoordeling. Het te kiezen artistieke profiel past daar dan bij maar wordt dan secundair in de beoordeling. Ik wil hier en nu de vraag stellen of dat is wat we willen. Maar ik zeg er meteen bij: ik weet ook niet of dit is wat de raad bedoelt als hij zegt dat in het cultuurbeleid de ambities en wensen van een regio meer als uitgangspunt van het beleid zouden moeten dienen. Maar laat één ding duidelijk zijn. Het primaire deel van de beoordeling door de raad, de vlieger die artistieke kwaliteit in deze figuur vertegenwoordigt, wordt nu vanuit het landelijke perspectief, vanuit de BIS als geheel, beoordeeld en niet primair vanuit de positie van de instelling in de regio. Ik kom daar straks nog op terug.

Hoe kijkt het Noorden naar regionale identiteit?

Het tweede deel van mijn betoog gaat over dat bovenste deel van deze nieuwe figuur. Hoe wordt in het Noorden gedacht over de identiteit van de regio, of het stedelijke netwerk Noord-Nederland? Onbetwiste nummer 1 is de ruimtelijkheid van het Noordelijke landschap (slide 8) zoals hier verbeeld door Diewer Elema. Uit de gesprekken die wij voerden met bestuurders en ambtenaren in het Noorden en de gesprekken die we nog met culturele leiders aan het voeren zijn, komt het Noorden naar voren als een gebied met eigenheid door zijn ruimtelijkheid. (Slide 9). Dat is bepalend voor de Noordelijke identiteit, al ziet dat landschap er in het Noorden niet overall hetzelfde uit. Gemeenschappelijk is dat het Noorden redelijk onaangeroerd is door verstedelijking. Dat wordt zowel als een kracht benoemd, als een bron van trots en identiteit voor de Noorderlingen maar ook als een zwakte. Calimero is in meerdere gesprekken voorbij gekomen. Bijkomend voordeel én probleem is dat de schaal van het Noorden, op een paar grotere agglomeraties na, klein is. Dat leidt tot een overzichtelijk gebied. Daardoor is het ook makkelijk met elkaar samenwerken. Dat komt ook omdat er van alle instellingen eigenlijk maar één in het Noorden is, dus je bent zelden elkaars concurrent. Ook wordt onderkend dat veel vraagstukken op de schaal van het Noorden moeten worden opgelost omdat individuele instellingen of steden dat op zichzelf niet aankunnen. Talentontwikkeling is zo'n vraagstuk. Daarmee onderschrijft het Noorden de analyse van de Raad voor Cultuur dat het Noorden bestaat uit één stedelijk netwerk met een eigen culturele infrastructuur. En, maar dit is nog een hele voorzichtige

conclusie, wij nemen waardering waar voor het feit dat de Noordelijke overheden met een gezamenlijk cultuurplan zijn gekomen. Maar daarmee zeg ik nog niets over wat men van de inhoud van het plan vindt. Dat is overigens ook geen vraag in ons onderzoek.

Dit wil allemaal niet zeggen dat het Noorden cultureel gezien ook één identiteit heeft. Ons onderzoek is niet ver genoeg om uitspraken te kunnen doen over één Noordelijke volksaard. Laten we in elk geval vaststellen dat er verschillen zijn tussen de verschillende regio's binnen het Noorden. In dit verband wordt taal genoemd: de streektaalen verschillen evident maar er is ook een overeenkomst: zij zijn in het Noorden sterker aanwezig en worden actiever gebruikt dan in andere delen van Nederland. Er worden ook verschillen in mentaliteit ervaren, de mate waarin het publiek openstaat voor iets anders, iets onbekends. Er zijn regio's die zich sterker dan andere op de buitenwereld oriënteren, de stad Groningen wordt hier vooral genoemd maar zeker niet alleen. Dus het lijkt vooralsnog verstandig om over het Noorden te denken als één stedelijke regio als het op de culturele infrastructuur aankomt maar niet als het over de inhoud gaat. Dan gaat het om een samenstel van een aantal kleinere regio's met elk een eigen identiteit.

Vormgeving van de relatie tussen regio en land

Dan over naar het slot van mijn bijdrage vandaag. Als het logisch is om het Noorden te denken als een stedelijk netwerk (of samenhangende stedelijke netwerken), hoe geven we dan de relatie tussen de voorzieningen in dat netwerk en de overheden vorm? Daarbij maak ik onderscheid tussen twee vormen van afhankelijkheid: de relatie die gaat over geld. En de relatie die gaat over inhoud: de beoordeling van plannen van instellingen en het evalueren van de prestaties die worden geleverd. (Slide 10) Bij de financiering zou ik de zaken simpel willen houden: dat doet de regio zelf of het land. Bij de beoordeling is het lastiger. Het denken vanuit stedelijke regio's maakt het logisch te veronderstellen dat er naast de optie dat het land alles doet of de regio, er ook de optie is dat beide niveaus samenwerken, dat er een gedeelde verantwoordelijkheid is voor de beoordeling van plannen en het evalueren van de prestaties van instellingen. Dat leidt tot zes verschillende mogelijkheden om de taken te verdelen. In het Noorden zijn de gedachten hierover nog niet opgemaakt: in onze gesprekken kwamen alle zes de varianten voorbij hoewel niet elk van deze varianten even logisch is. Maar ik neem dat onze gesprekspartners niet kwalijk dat zij nog geen klare wijn over dit soort modellen wilden of konden schenken. Het vraagt namelijk ook om los te denken van de structuur die we nu kennen met de Raad voor Cultuur, de landelijke cultuurfondsen en eventueel aanwezige regionale adviesraden. Maar ik wil u toch uitdagen dat te doen en onbevangen t.o.v. deze zes modellen te staan.

Een model waarbij alleen het land oordeelt over het presteren van instellingen die alleen lokaal gefinancierd worden is onlogisch. Daar kunnen we dus meteen een kruis door zetten (klik). Maar misschien ben ik daar wel te snel in en zou een aantal lokale instellingen het best zien zitten door een landelijke adviesraad beoordeeld te worden. In sommige gevallen omdat er lokaal te weinig inhoudelijke deskundigheid aanwezig zou zijn. Of omdat die deskundigheid door de lokale overheid niet in een onafhankelijk adviesorgaan is georganiseerd. Foei, zegt professor Van den Hoogen in dat geval. Als je dat niet doet, weet je zeker dat in het beleid kunst en cultuur nooit *als kunst en cultuur*

zullen worden beoordeeld maar alleen maar als middel tot iets anders. Dus toch maar graag een vet kuis daar. En gelijk een randvoorwaarde: in elk van de modellen die ik nu bespreek ga ik ervan uit dat inhoudelijke beoordeling los van de politiek en de ambtenarij is georganiseerd. Als we dat uitgangspunt loslaten, hebben we het over een hele andere discussie.

Ook het model aan de andere kant van dit assenstelsel is onlogisch (klik). Het ligt niet voor de hand om de verantwoordelijkheid voor de financiering van instellingen bij het rijk te leggen maar dat de minister zich dan moet verstaan met allerlei lokale of regionale adviesraden. Waarom zou een minister dat doen? Hoe graag lokale bestuurders dit misschien zouden willen.

Bij de optie waar het rijk alle verantwoordelijkheid op zich neemt, moeten we vaststellen dat er een categorie instellingen te bedenken is waarvan hun functie én kwaliteit voor het ganse land zo evident zijn dat zij als het ware *hors concours* moeten worden beschouwd. (klik) Maar dan heb ik het over hele bijzondere instellingen zoals het Rijksmuseum, De Nederlandse Opera en het Concertgebouworkest. Misschien moeten we ook de hele Nederlandse filmindustrie op dat niveau waarderen, domweg omdat de schaal van de sector dat vereist.

Dan blijven er nog drie cellen in deze tabel over. Bij één van die drie leg je alle verantwoordelijkheid bij de regionale overheden. Dat is het model van de Bondsrepubliek Duitsland (klik). Dat model drijft op competitie tussen steden die elkaar met mooie culturele voorzieningen de loef af willen steken. Sommige van die steden doen dat door de ondubbelzinnige keuze voor kwaliteit. Andere kiezen juist voor een *middle-of-the-road* programmering. Uitwisseling tussen die steden is dan een interessante optie, maar het Duitse systeem wijst ons er op hoe moeizaam dat soms te organiseren is. Dus we zouden er een betere variant van kunnen bedenken. Ik vind dat een heel interessante optie. Maar het veronderstelt wel dat alle steden meedoen. Het laadt de – op zijn minst morele – verplichting op de schouders van de grotere knooppunten in de regio's om een voorzieningenniveau in stand te houden dat de hele regio bedient. Niet alleen het publiek in de stad maar ook dat van het omliggende gebied. Persoonlijk zou ik er niet tegen zijn om die morele verplichting dan ook te vertalen in een wettelijke. Dat lost alle problemen op: het rijk bemoeit zich met een klein deel van de infrastructuur, dat wat ik hier als *hors concours* heb gedefinieerd. De steden verplichten zich een samenhangend netwerk van gespreide voorzieningen in stand te houden. Dat is wel zo helder. In de andere twee modellen worden alle verantwoordelijkheden door rijk en regio's gezamenlijk gedragen.

Maar belangrijker nog dan de vraag wie er financiert en oordeelt, is de vraag *hoe* je oordeelt. Daar gaat de bijdrage van Claartje Bunnik vooral over. Maar laat ik er dit over zeggen. Los van de vragen over *cultural governance*, zeg maar de kwaliteit van *kunstorganisatie*, of wat ik hiervoor aanduidde als secundaire beoordeling, heb je het over een aantal vragen die zich op het niveau van het hele stelsel bevinden en vragen die vooral op het niveau van de regio relevant zijn. Slide 11 Op het niveau van het stelsel gaat het naast spreiding over het hele land en toegankelijkheid van de cultuur in het land over kwaliteit vanuit een professioneel perspectief: het vakmanschap van makers, hun positionering in het veld, vernieuwing en oorspronkelijkheid.

Op het regionale niveau gaat het over de worteling van instellingen in de regio en over de samenwerkingen die ze aangaan, binnen en buiten de sector. En het gaat over de vraag tot welk publiek in de regio ze zich verhouden. Kortom, de zaken die Bussemaker als Maatschappelijke Waarde heeft aangeduid. Omdat de mate van etnische diversiteit verschilt, ligt het vraagstuk van culturele diversiteit m.i. ook op het niveau van de regio. Maar op het regionale niveau gaat het óók over kwaliteit maar dan vanuit een breder perspectief: dat van de gebruikers. M.i. ligt zeggingskracht vooral hier. Worteling blijkt uit het antwoord op de vraag voor welk publiek het werk van makers betekenis heeft. En niet alle regionale worteling komt voort uit alleen maar regionale thematiek of taal. Regionaal publiek heeft ook behoefte aan (of recht op) de blik van buiten. En ook op regionaal niveau is de vraag naar oorspronkelijkheid en experiment van belang. De vraag wie er nou betaalt en wie er nou oordeelt is minder interessant als we het eens kunnen worden over *hoe* er geoordeeld wordt vanuit die verschillende perspectieven.

Tot slot moet ik de zaken toch wat gecompliceerder maken. Er is een verschil tussen programmatisch werken door de overheid en het nemen van verantwoordelijkheid voor een infrastructuur van productie en afname-voorzieningen. Er is een sterke neiging bij de overheden om programmatisch te werken. *We the North* is daar een voorbeeld van al zeggen de Noordelijke overheden daar terecht bij dat het programma een plus is op het beleid van elk van de deelnemende provincies en steden. En in dat staande beleid zit dus hun verantwoordelijkheid voor de infrastructuur. Ook de Raad voor Cultuur kijkt naar de infrastructuur als geheel bij de beoordeling van de BIS.

Het in stand houden van een infrastructuur is een verantwoordelijkheid die veel geld vraagt. Het overgrote deel van cultuurbudgetten ligt vast in stenen, in gebouwen en in grote instellingen: musea, schouwburgen, concertzalen en gezelschappen of orkesten. Die infrastructuur is wel nodig om überhaupt programmatisch te kunnen werken. Een festival heeft de podia en de producenten in zijn regio nodig om te kunnen doen waarom we festivals zo belangrijk vinden: een specifiek aanbod bij een specifiek publiek brengen. In een formule die het huidige publiek veelal zeer waardeert, namelijk als evenement. Maar dat evenement berust op het fundament van de basisvoorzieningen. En die zijn even duur, waar je ze ook neer zet. Een orkest kost nu eenmaal een miljoen of 6 per jaar, of het nu in een dunbevolkte of een dichtbevolkte regio speelt. Daarom sluit ik af met één hartenkreet, één waarmee ik mij dan toch als regionalo beken en niet als randstedeling. Als de verantwoordelijkheid voor de infrastructuur meer naar de regio's wordt verplaatst, moet dat wat mij betreft met een vaste voet. (klik). Het in stand houden van voorzieningen vraagt een vaste voet die voor elk stedelijk netwerk gelijk zou moeten zijn. Het betreft wat economen noemen *sunk costs*: een kilometer spoor aanleggen is overal even duur, of er nu dagelijks 1.000 of 100.000 reizigers via dat traject reizen. In het openbaar vervoer vinden we dat een normale manier van rekenen, waarom dan niet in het cultuurbeleid? Programmatisch werken, zoals indertijd met het Actieplan Cultuurbereik, kan prima vanuit de gedachte van verdelende rechtvaardigheid met een bedrag per inwoner. Maar laat die programma's dan wel onderling verschillen om aan te kunnen sluiten bij de eigenheid van de regio.

Ik dank u voor uw aandacht.